

La importància de no ser

Segons Joan F. Mira, l'existència de l'altre és el tret que acota la nostra pròpia essència individual i col·lectiva. Però això, lluny de ser negatiu, ens ajuda a saber que no som únics i que hi ha possibilitats alternatives de ser.

Els progressos de l'espècie humana són sempre incerts, irregulars i lents. Si és que allò que habitualment anomenem progrés mereix tal nom, cosa en la qual caldria fer moltes distincions abans de donar-hi cap resposta. Som una espècie capaç de contemplar-se a si mateixa en l'espai i en el temps, a diferència dels altres animals de l'aire i de la terra, i això sempre afavoreix la perspectiva i la comparació. Formem grups de tota mena, ens mirem dins la tribu o la secció que ens ha tocat, i ens fa molta falta de sentir-nos-hi còmodes i de gust: saber que som això, i que ser això és molt bona cosa. La paraula que definiria aquesta condició correspon al concepte més important de les ciències socials, començant per l'antropologia, però és una paraula inexistent: hauria de ser alguna cosa com *noscentrisme* o algun altre terme igual de malsonant, com ara les diverses variants del *nosaltisme* que són, en col·lectiu, l'equivalent de les varietats de l'egoisme.

És bastant penós haver de reconèixer la propensió general dels individus i grups de l'espècie a mirar-se assíduament el melic i a creure, com a resultat, que és el melic més bell del món; però cal començar per aquesta obvietat universal, o no n'arribarem a entendre res. Per exemple, no entendrem que com més insegura i més alterable, com més epidèrmica i més irreflexible, és l'existència del propi grup, més forta serà la temptació d'usar els altres amb funció de contrast que ens reforce i ens faci sentir més segurs d'allò que som. Tothom hauria d'estar content de *no ser* tot allò que no és (les dones de no ser homes i viceversa, els negres de no ser blancs, els catalans de no ser castellans, i així fins a l'infinít), i d'estar-hi de la manera més natural. Si no és així, malament, senyal que alguna cosa no funciona: vol dir que mirem allò que no som com un *ser* no intercanviable i equivalent, no d'igual valor, sinó

Joan Francesc Mira

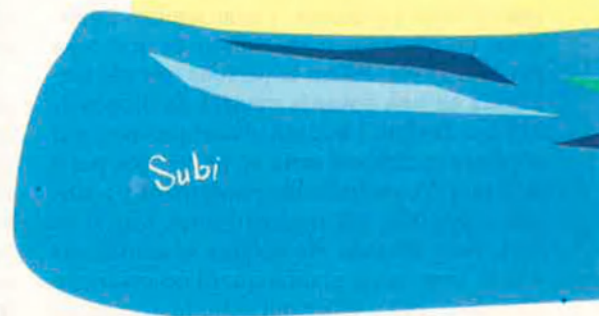
(València, 1939) és professor de grec, antropòleg i escriptor, ofici en el qual ha conreat totes les modalitats —assaig, novel·la, articles,

traducció—. En el seu aspecte de narrador es destaquen *Els cucs de seda* (Premi Andròmina, 1975), *El bou de foc*, *Els desigs dels dies*, *Viatge al final del fred* i *Els treballs perduts* (Premi dels lectors d'EL TEMPS, 1990).

Entre els seus assaigs cal destacar *Crítica de la nació pura* (Premi d'Assaig Joan Fuster, 1984, i Premi de la Crítica Serra d'Or, 1985) i *Hèrcules i l'antropòleg* (1994).

millor i superior, un *ser* de més categoria, de més altura o simplement de més poder en alguna escala graduada (com el negre de la Cuba colonial que cantava: “*Ay madre quién fuera blanco, aunque fuera catalán!*”).

En la Roma del Renaixement, que suposem tan civilitzada, les autoritats del municipi o dels barris —amb la benedicció indulgent de la santa església— organitzaven per Carnaval una setmana de curses. Corrien cavalls, búfals, ases i porcs, però les curses de més gran èxit i atrac-

ció eren les de jueus i les de prostitutes. Les putes corrien amb les faldilles arromangades i, als jueus, sovint els obligaven a atipar-se de menjar i de vi abans de córrer a fi de fer-los suar i esbufegar durant la cursa. És un cas una mica espectacular, però no és més abominable que molts altres de coneguts, ni té tampoc res d'original en la substància: el bon poble romà assegurava d'aquesta manera la *no-puteïtat* i la *no-judeïtat* de la majoria dels ciutadans, que calia reforçar amb l'exhibició humiliant d'allò que pensaven que *no eren*. L'estrany, pel fet de ser *estrany*, és a dir diferent, ens ajuda a fixar la nostra identitat: és un servei impagable, perquè ningú no pot sobreviure en bona salut mental i moral sense uns límits que el distingeixen dels altres. La *indefinició* és necessàriament una font d'ansietat –perillosa en els individus i molt més perillosa en els grups–, i sovint és el resultat d'ignorar o negar els estranys, encara que sembla el contrari. Hom pot definir-se/indefinir-se d'una manera bèstia, com els romans organitzant curses de jueus, o d'una manera *olímpica*, és a dir col·locant-se en el centre del món humà i suposant que no hi ha humanitat vertadera fora d'aquest centre.

Es conegut que hi ha societats humanes –petites tribus o l'imperi de la Xina– que fan coincidir amb elles mateixes la humanitat sencera: el nom de la tribu significa “homes” i prou, o el nom del poble vol dir alhora “el nostre po-

ble” i “*el món*”. Més habitualment, el mite de la creació ens fa descendir –els únics, no cal dir-ho– directament de les mans dels déus o de la divinitat mateixa. Per això, per a saber que no som únics (i si pot ser, també per a saber que no som pitjors ni millors), són tan necessaris els altres, els estranys, els qui no són com nosaltres: l'estrany, pel fet mateix de ser *diferent*, ens mostra que existeixen possibilitats alternatives, és a dir, que hi ha altres maneres humanes de *ser*. Nosaltres som així, ells són d'una altra manera. És a dir: és *possible* ser d'una altra manera, ser allò que no som. És possible ser dona, ser home, ser negre, ser blanc, ser jueu, ser homosexual, ser català: la prova és que n'hi ha. I malament si no n'hi haguera. Malament si algun dia arribàvem, com alguns prediquen amb més bona voluntat que reflexió, a tenir tots com a ideal una impossible barreja de ser-ho tot alhora i, per tant, de no ser res. Cal mantenir la diferència: és important saber que *no som* moltes coses que hauríem pogut ser. És l'única manera d'acceptar que hauríem pogut ser, perfectament, moltes coses que no som. I que, si ho fórem, hauríem de poder estar-ne igual de satisfets. Llavors, ningú no riuria mirant com corren els altres pel carrer els dies de Carnaval: perquè *podria ser ell* el qui corre, el perseguit, el “diferent”, l'immigrant, l'humiliat –i això no és, ni de bon tros, tan divertit.

Joan F. Mira

ARXIU

